

RAZVOJ IN UČENJE PREDŠOLSKEGA OTROKA

ZAKONITOSTI DUŠEVNEGA RAZVOJA

- 1) RAZVOJNA PSIHOLOGIJA preučuje izvor in razvoj duševnih procesov od spočetja do smrt, ter izvor in razvoj duševnih procesov od najpreprostejših do najbolj kompleksnih živih bitji.
Utemeljitelja razvojne psihologije: Charles DARWIN in Wilhelm T. PREYER
- 2)
- 3) VRSTE SPREMEMB
 - *količinske spremembe (se kažejo v povečanju/upadanju pogostosti ali intenzivnosti nekega vedenja)
 - *kakovostne spremembe (se kažejo v spremembi vrste, načina, strukture in organizacije vedenja)
 - *progresivne spremembe (odražajo premik od enostavnejšega/manj učinkovitejšega, k kompleksnem/učinkovitejšem vedenju)
 - *regresivne spremembe (odražajo premik vedenja od bolj kompleksnega/učinkovitejšega k manj učinkovitejšemu/enostavnejšemu)
- 4) PODORČJA RAZVOJA
 - socialni razvoj (socialni in moralni)
 - čustveno-osebnostni razvoj (čustveni in osebnostni)
 - spoznavni razvoj (govora, mišljenja in spomina in učenja)
 - telesni razvoj (telesni, zaznavni in gibalni)
- 5) ZKONITOSTI RAZVOJA
 - *Na razvoj vplivajo notranji (genetski dejavniki) in zunanji(fizično in socialno okolje) dejavniki.
 - *Razvoj poteka v določenih smereh (CEFALOKAVDALNA: od glave navzdol, PROKSIMODIALNA: od hrbtenice navzven).
 - *Tempo razvoja se pri posamezniku težko spreminja.
 - *Vsaka normalno razvijajoča se oseba preide skozi vse razvojne stopnje.
 - *Vsaka stopnja v razvoju je posledica prejšnje in je pogoj za naslednjo.
- 6) PROCESNA IN STOPENJSKA RAZLAGA RAZVOJA
PROCESNA: zagovorniki poudarjajo postopnost sprememb
STOPENJSKA: zagovorniki poudarjajo niz različnih stopenj
- 7) RAZVOJNA OBDOBJA
 - *predrojstveno obdobje (od spočetja do rojstva)
 - *obdobje dojenčka in malčka (od rojstva do 3. leta)
 - *zgodnje otroštvo (od 3. do 6. leta)
 - *srednje in pozno otroštvo (od 6. leta do začetka pubertete)
 - *mladostništvo (med začetkom pubertete in 22-24. letom)
 - *zgodnja odraslost (med 22-24. letom in 40-45. letom)
 - *srednja odraslost (med 40-45. letom in 65. letom)
 - *pozna odraslost (od 65. leta naprej)

RAZISKOVANJE IN SPREMLJANJE OTROKOVEGA RAZVOJA

8) METODA RAZVOJNE PSIHOLOGIJE:

LONGITUDIALNO RAZISKOVANJE	TRANSVERZALNO RAZISKOVANJE
Vzamemo si vzorec oseb, spremljamo njihov razvoj dlje časa in rezultate istih oseb beležim ter med seboj primerjamo.	Različni vzorci različnih skupin oseb, ki jih primerjamo ob istem času.
+primerjamo iste posameznike in neposredno ocenjujemo spremembe	+ poteka v krajšem času
-trajajo več časa (lahko tudi več 10let) – zastarajo pripomočki, ista vprašanja, se jih lahko ljudje že naučijo	- moramo ustrezno nadzorovati vse spremenljivke, ki bi utegnile vplivati na raziskavo
-pogosto se vzorec ljudi zmanjša	-poiskati moramo zares primeren vzorec

9) NAČINI ZBIRANJA PODATKOV

- SAMOOCENJEVANJE (podajanje podatkov o sebi-intervju ali pisna oblika)
- INTEVJU S STARŠI IN DRUŽINSKIMI ČLANI (prednost: njihova opazovanja potekajo od rojstva)
- NPOSREDNO OPAZOVANJE (poda najbolj objektivno mnenje, ! kategorije opazovanja potrebno postaviti pred opazovanjem!,
- TEHNIKE: dnevnik, zapis kritičnih dogodkov, anekdotski zapis, ček lista, ocenjevalne lestvice)

10) DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NAŠE OPAZOVANJE:

Kako hitro sami zaznavamo osebnosti, otrokova seznanjenost z okoljem, otrokove okoliščine(družinska kultura, vrednote...),...

11) PORTFOLIA- način dokumentiranja procesa učenja posameznika, ki ga sestavljajo kronološko urejena dokazila o razvoju in napredku otroka v nekem časovnem obdobju.

- osebni portfolio (osebni podatki otroka in družine)
- zbirni ali učni portfolio (zbirka gradiv učenja otroka)
- izbirni portfolio (zbirka dokazil: skrbno izbrana zbirka gradiv iz učnega portfolia)

12) OTROKOV PORTFOLIO JE UPORBEN:

Za otoka	Za strokovnega delavca	Za starše
*z njim otrok pokaže, kaj zmore in kaj zna *z njim otork svoje delo pokaže drugim in je ponosen na svoje uspehe (!samopodoba) *aktivno prispeva k otrokovem razvoju, napredku in učenju *otrok razume lasten razvoj, napredek in učenje *portfolio vpliva va razvoj otrokovih kompetenc	* strok. delavec prepozna otrokove individualne posebnosti, odkriva močna področja in področja rasti *portfolio spodbuja komunikacijo in razmišljanje ter spremljanje lasnega učenja pri otroku *strk. delavec smiselno načrtuje delo – upošteva optimalen razvoj vsakega otroka * portfolio je bogat vir informacij za učenje stro. delavca in za sodelovanje s straši *portfolio vpliva tudi na razvoj kompetenc strok. delavca	*starši pridobijo uvid v napredek in proces učenja otroka *starši imajo možnost sodelovanja s strok. delavci vrtca pri spremljanju in spodbujanju otrokovega razvoja *straši se veselijo dosežkov skupaj z otrokom in so nanj ponosni

PREDROJSTVENO OBDOBJE, ROJSTVO IN NOVOROJENČEK

13) Predrojstveno obdobje traja 280 dni oz. 40 tednov.

OBDOBJA:

*germinalno obdobje (od spočetja do ugnezditve jajčeca v maternico)

-se oplojena jajčna celica deli. Če se razdeli v dve neodvisni celici, sta enojajčna dvojčka, če se v maternici ugnezdita dva zarodka pa sta dvojajčna dvojčka

*embrionalno obdobje (od ugnezditve do 10. tedna nosečnosti)

-okoli 4. tedna se začne oblikovati glava, sledijo pa ji oči, nos in usta. Nato začnejo utripati žile. Do 5.tedna se razvijejo zasnove rok in nog

*obdobje ploda ali fetusa (po 10. tednu do rojstva)

-med 18. In 22. tednom prvič začutimo otroka (brcanje), donošen otrok je pri 37. tendu.

14) TETAROGEN I (ŠKODLJIVI) DEJAVNIKI

-legalne in ilegalne droge (nikotin, alkohol, mamila, določena zdravila,...)

-strupi iz okolja (živo srebro, svinec...preveliki odmerki le teh)

-rentgenska in druga žarčenja

*tetarogeni dejavniki, ki so povezani z značilnostjo matere in njenega življ. sloga:

-starost matere

-prehranjevalne navade

-čustveno stanje matere

-okužba z različnimi boleznimi (rdečke, mumps,...)

-druge zdravstvene značilnosti matere (visok krvni tlak, sladkorna bolezen,...)

15) APGAR TEST (takoj po rojstvu in 10 minut po rojstvu)

Področja ocenjevanja	0 točk	1 točka	2 točki
Dihanje	Ni prisotno	Šibko, neredno, zasoplost	glasen, močan jok
Srčni utrip	Ni prisoten	Manj kot 100 utripov na minuto	Več kot (ali pa)100 utripov na minuto
Barva kože	Modra ali bela	Modre okončine, telo rožnato	Rožnate barve
Tonus mišic	Mlahave mišice	Nekoliko upogiba ude	Upognjene roke in noge, ne dovoli raztezanja
Refleksi	Niso prisotni	Delanje grimas, slaboten jok ob draženju	Se joče ali odmakne ko ga podražimo

16) ZNAČILEN CIKLUS NOVOROJENČKOVEGA VEDENJA:

Spanje - zbujanje - vznemirjenost in jok - hranjenje - budnost - dremavost - spanje

17) REFLEKSI NOVOROJENČKA

Refleks	Opis
Sesalni refleks	Kadar dojenček začuti dražljaj na ustih, začne sesati
Iskalni refleks	Kadar se s prstom dotaknemo lica ali roba ust, dojenček obrne glavo, odpre usta in začne sesati
Prijemalni (Darwinov) refleks	Kadar se dotaknemo njegove dlani, dojenček močno stisne pest
Hodilni refleks	Kadar dojenčka držimo pokonci, začne premikati noge v obliki hoje
Objemalni (Morov) refleks	Kadar dojenček sliši glasen zvok, ali izgubi podporo glave, z rokami kliri in začne iskati objem.
Tonični vratni refleks	Kadar dojenčka položimo, obrne glavo na eno stran, iztegne zgornjo in spodnjo okončino na isti strani ter skrči okončini na drugi strani
Refleks Babinskega	Kadar se rahlo dotaknemo zgornjega roba podplta, dojenček razpre prste na stopalih in stopala obrne navzgor
Babkinov refleks	Kadar se dotaknemo obeh dlani hkrati, dojenček odpre usta, zapre oči, pokrči vrat in nagne glavo naprej
Plavalni refleks	Kadar dojenčka potopimo v vodo z obrazom navzdol, dela usklajene plavalne gibe, običajno zadrži znak

TELESNI IN GIBALNI RAZVOJ OTROKA

18) TELESNI RAZVOJ

TEŽA	RAST	TELESNA RAZMERNJA	KRVOŽILNI IN DIHALNI SISTEM	MOŽGANI
-takoj po rojstvu - 5% porodne teže -po 10 dneh se teža povrne -v 5. mesecih težo poDVOjijo -v 12. mesecih jo poTROjijo -v naslednjih letih jo dobivajo od 1 – 2 kg na leto	-zelo hitra -1.letu +25cm -2.letu +13cm -kasneje 5 – 6 cm na leto	-najprej glava zelo veliko, potem pa zrastejo še druge okončine & se glava izenači s telesom -ob rojstvu hrbtenica v obliki črke C, kasneje v obliki črke S -SKOLIOZA: napačna ukrivljenost hrbtenice	-dojenčki trebušno dihanje - 5 – 6 leto se dihanje spremeni -1.letu: utrip 100 – 140 x - 2.letu: 90 – 125 x	-eden najbolj razvitih organov od rojstvu -z leti bo naraščala njihova velikost in teža in tudi prepletenost živčnih nevronov

19) GROBI ALI VELIKI GIBI

*Nadzor glave:

Ob rojstvu: le levo in desno, pri 2. do 4. mesecev drži glavo za 45° ležeči na trebuhu, do 3. meseca drži otrok glavo brez naše opore.

*Nadzor trupa:

Do 7. meseca se obrne okrog svoje osi, od 1 do 3. mesecev se obrne z boka na hrbet, do 7. meseca se obrne s hrbta na trebuh, po 3. mesecu že lahko sedijo ob opori

*Razvoj hoje:

Pri 6. mesecu se začnejo plaziti, sledi lazenje (vendar ni nujno), med 8. in 10. mesecem se dvignejo v stoječi položaj, hoja ob opori se pojavi med 8. in 12. mesecem, do 13. meseca pa naj bi otroci razvili samostojno hojo, tek pa do konca 2. leta.

Skakanje osvoji pri 4. letu, ustavljanje, ravnotežje,... do 5. leta, hoja v vrsti v enakem tempu pa do 10. leta.

Žogo ujame pri 4. letih. Gibanje pa je močno podobno odraslemu pri 6. letih.

20) DROBNI IN MALI GIBI

*Pincetni prijem osvoji otrok pri približno 9.mesecih

* 1 leto: kocke zloga eno na drugo

*2 leto: se sam hrani z žlico, pri nalaganju nanjo si pomaga z drugo roko

*3 leto: drži skodelico za ročaj in si natoči pijačo in napada hrano na vilico in se že oblači in slači (s težavo.. obvladajo pri 6.letu)

*5 leto: maže namaz z nožem na kruh

*8. do 12. mesec: prime barvico s celo roko, pri 3. letu pa držijo že z blazinicami prstov

21) VPLIVI NA TELESNI RAZVOJ

- Dednost (informacije zapisane v DNK)
- Okolje (družina, zdravstvena oskrba)
- Socioekonomske razmere (višji SE status – hitrejše dozorevanje)
- (urbanizacija: v mestih manj fizičnega dela)
- Letni časi in podnebje (največ zrastemo v toplem delu leta)
- Kronično stresno okolje
- Športna aktivnost

VZROKI ZA ZAOSTANEK V GIBALNEM RAZVOJU

- Zorenje možganskih centrov
- Nepravilen ali slabši telesni razvoj
- Slaba telesna koordinacija
- Slabši razvoj mišljenja
- Preobremenjenost otroka
- Stres
- Pretirano ukvarjanje s športom
- Strah

RAZVOJ ZAZNAVANJA

22) METODA HABITUACIJE OZ. DISHABITUACIJE – R. FANTZA

(dojenčki dlje časa opazujejo dražljaje, ki so zanj nenavadni in privlačnejši)

➔ Nek dražljaj kažemo dlje časa, da se ga otrok navadi (ga habituiraj), potem pa ga spremenimo in opazujemo otrokovo reakcijo

23) ZNAČILNOSTI RAZVOJA ZAZNAVANJA IN DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE LE TEH

➔ SLUH

- Razlikovanje glasov (prepozna maternega) in ugotavljanje od kje izvira zvok (sledil ropotuljici) PRI ROJSTVU
- 2 meseca: razlikuje med glasbo, ki mu vzbuja ugodje in tisto, ki mu vzbuja neugodje
- !ROPOTULJICA!

→ TIP

- Občutljivost na dotik, posebno pa na bolečino se v prvih dneh povečuje
- Koža občutljiva na spremembe temperature
- Tip ima izjemen pomen pri raziskovanju okolja
- V kombinaciji z vidom, dojenček oblikuje spoznanja o lastnosti predmetov in prostora
- 1. leto: razvršča igrače po skupnih lastnostih (barva, oblika,...)
- 1 leto in pol: razlikuje kvadratne dele sestavljenke od okroglih
- ! RAZLIČNE OBLIKE IGRAČ !

→ VOH

- Novorojenček prepozna vonj svoje matere po rojstvu (in obratno)
- Vonj jagod, vanilje in čokolade = ugodje
- Vonj po gnilem = neugodje
- ! RAZLIČNI VONJI !

→ OKUS

- Obrazna mimika kot pri odraslih: sladko (se sprosti), grenko (odpira usta), kislo (stisne ustnice skupaj)
- ! RAZLIČNE OKUSE !

→ PROPRIORECEPCIJA = zavedanje lastnega gibanja

- Usklajuje vid z gibalnimi informacijami
- ! POSNEMANJE GIBANJA ZA MANO !

24) ZAZNAVANJE PREDMETOV

- Sposobnost dojemanja STALNOSTI VELIKOSTI (velikost je ista, ne glede na oddaljenost predmeta)
- STALNOST OBLIKE (enaka oblika, ne glede na postavljenost – zorni kot)
- ISTOVETNOST OBLIKE (predmet isti kot prej, čeprav ga vmes nismo videli)
- STALNOST PREDMETA (vemo, da predmet obstaja, čeprav ga ne zaznamo)

25) POZORNOST

- Prvi meseci: koti in robovi figur, veliki kontrasti + zapletenost in stopnja predmeta
- Otroštvo 3 načela pozornost:
 - Od pasivne (neprostovoljne) k aktivni (prostovoljni) pozornosti
 - Od nesistematičnega k sistematičnemu (naključno ga opazuje)
 - Od široke osredotočenosti k selektivnemu zbiranju informacij in ignoriranju nebistvenih informacij
 - Pri 8. letih razumejo, da lahko svojo pozornost delno nadzorujejo

SPOZNAVNI RAZVOJ

26) Razvoj mišljenja - JEAN PIAGET

- Mišljenje se razvoja v štirih zaporednih stopnjah.
- Otroka ni mogoče česa naučiti, če za to ni ustrezno razvit oz. zrel.
- Najpomembnejši dejavniki razvoja mišljenja so dozorevanje, fizične izkušnje in socialne interakcije.
- Misel se razvije iz lastne aktivnosti.
- Človekovo mišljenje je le podaljšana oblika prilagoditve na okolje.
- Mišljenje otroka in mišljenje odraslega se razlikujeta-
- Razvoj spoznavanja ali intelektualni razvoj poteka skozi proces preoblikovanja spoznanj. (asimilacija-proces prilagajanja novega pojma že obstoječi miselni shemi. in akomodacija-prilagajanje za obstoječe miselne sheme novemu pojmu.)

ZAZNAVNO-GIBALNA ALI SENZOMOTORIČNA STOPNJA (0 – 2 leti)	PREDOPERATIVNA STOPNJA (2. – 6./7. leta)	STOPNJA KONKRETNO LOGIČNIH OPERACIJ (od 2. do 9 let pridejo enkrat do te stopnje)	STOPNJA FORMALNO LOGIČNIH OPERACIJ Značilnosti:
Podstopnje:	Značilnosti:		
REFLEKSI (1. mesec – z okoljem se povezuje prek prirojenih refleksov)	ODSOTNOST LOGIČNEGA MIŠLJENJA (otrokova logika ni enaka odrasli logiki)	Bolje razumejo prostorske pojme, vzročnost, kategorizacijo in konzervacijo (ohranjanje) količin	Abstraktno mišljenje!
PRIMARNE KROŽNE REAKCIJE (1.-4. mesec – v dejavnosti, ki mu prinašajo ugodje vključni svoje telo (npr.: obrne glavo v smeri zvoka))	UPORABA PREDKONCEPTOV ALI PREDPOJMOV (nerazviti pojmi = vse kosmate živali pomenijo kuža)	Mišljenje je logično in fleksibilno (naloge rešujejo v skladu z logiko)	Sposobni razumeti situacije in pojave, ki niso konkretni
SEKUNDARNE KROŽNE REAKCIJE (4.-8. mesec – ponavlja dejavnosti, ker ga zanimajo posledice (stresa ropotuljico, da bi slišal zvok))	EGOEGOCENTRIZEM (nesposoben vživljanja perspektive neke osebe (otrok narisal enako risbo in s svoje in medvedove strani)	Otrok pri mišljenju upošteva več vidikov iste vrste situacije Značilnosti:	Pojme nadomestijo s simboli (h2o) Bolje razumejo metafore, alegorije, razmišljajo o tem kaj bi bilo (hipotetično mišljenje)
USKLAJEVANJE KROŽNIH REAKCIJ (8.-12. mesec – sposobnost povezovanja različnih aktivnosti, da pridemo do cilja)	ANIMIZEM (objektivnim pojavom pripisuje subjektivne lastnosti (sonce gre spat)	KONZERVACIJA(reverzibilnost-sposobnost obračanja miselnih operacij, kompenzacija (nadomeščanje ene količine z drugo) in identiteta (otrok se zaveda da je voda ki smo jo prelili ista kot prej)	spremembe v mišljenju so kakovostne in količniske
TERCIARNE KROŽNE REAKCIJE (12.-18. mesec – izvajajo aktivnosti po načelu poskusov in napak, da bi spoznali značilnosti predmetov in sveta(stopi na igračko in zacvilil, poskusi če bo zacvilila tudi če jo stisne z rokami + usklajuje dve aktivnosti hkrati (sega po predmetu in odstranjuje ovire))	ARTIFICIALIZEM (otrok je prepričan, da je vse na svetu posledica človekove dejavnosti) – FINALIZEM (vsi pojavi imajo nek smisel in cilj) CENTRIZEM(po barvi znajo razločit, po obliki znajo razločit, po barvi&obliki pa ne!)	MULTIPLA KLASIFIKACIJA (razvrščanje po več kriterijih hkrati) DEDUKTIVNO MIŠLJENJE (os splošnega k specifičnemu)	
REPREZENTACIJE ALI STOPNJA MISLENIH KOMBINACIJ (18.-24. mesec – misleno načrtuje aktivnost od začetka do	REALIZEM(nasprotno od animizma – sanje živijo v gozdu in pridejo ponoči skozi okno)	SERIACIJA(sposobnost razvrščanja po nekem vrsten redu)	

cilja)	INVERZIBILNOST MIŠLJENJA/ MISELNA POVRATNOST (ne zna obračati miselnih operacij - imaš brata DA, ima tvoj brat brata NE)		
	MISELNO OHRANJANJE (kozarci vode! - konverzacija količin)		
	KLASIFIKACIJA (razvrščanje po <u>podobnosti</u>) <u>SERIACIJA</u> (razvrščanje po velikosti) <u>OTROK SPOSOBEN</u> LOČITI MISEL OD DEJANJA (otrok že ve, da si lahko kdo zamišlja nekaj drugega kot naredi)		

- Vrstni red stopenj je univerzalen, razlikuje se po starosti, pri katerih posameznik doseže določeno stopnjo (ali pa je nikoli ne)
- Stopnje so med seboj povezane (se nekoliko tudi prekrivajo)

27) Razvoj mišljenja - VIGOTSKI

- Zagovarja velik vpliv kulture in interakcije med otrokom in njegovim okoljem na razvoj mišljenja in govora
- Otrok govor uporablja kot zunanje orodje za usmerjanje svojega vedenja: govor spremlja otrokovo aktivnost, kadar je ta sam - monolog
- Z razvojem mišljenja se ta monolog ponotranji, ob vstopu v šolo ga ne zaznamo več
- Notranji govor je kakovostno drugačen od normalnega zunanjega govora. Pojmi, besede so sestavljeni tako, da poslušalcu verjetno nebi bilo jasno o čem je govora. Notranji govor torej ni socialen.
- Pravi da je poučevanje smiselno, le če je pred razvojem
- Ključnega pomena je otrokova igra (z njo razvoja spretnosti, ki so pomembne za osebne, medosebne in poklicne aktivnosti)

28) Razvoj mišljenja - BRUNER

- V ospredje postavlja oblike naših notranjih predstav in loči 3 oblike:
 - ENAKTIVNA OBLIKA (miselne predstave vezane na gibalno dejavnost - najprej otrok šteje s prsti)
 - IKONIČNA OBLIKA (znanje je spravljen v obliki slik - pri učenju si pomagamo s slikami, grafi, miselnimi vzorci)
 - SIMBOLIČNA OBLIKA (znanje shranjeno v obliki besed ter matematičnih znakov in drugih simbolov)
- Otrok mora imeti za razvoj čim več spodbud z okolja, zato imajo velik vpliv starši in vzgojitelji.

29) INTELIGENTNOST

- Je niz sposobnosti, ki posamezniku omogočajo učinkovito učenje, mišljenje in reševanje problemov, torej uporabo znanja v novih situacijah.
- Eden osrednjih testov, ki ga danes uporabljamo za merjenje inteligentnosti pri otrocih, je WECHLERJEVA LESTVICA INTELIGENTNOSTI ZA OTROKE IN MLADOSRNIKE (WISC II) – rezultati testov ugotavljajo IQ ali količnik inteligentnosti ($IQ = \frac{MS(\text{mentalna starost})}{KS(\text{kronološka starost})} \times 100$)
- Iz zgodnjega razvoja težko napovemo kasnejšo inteligentnost, ker sta zgodnji spoznavni razvoj in kasnejša inteligentnost precej nepovezana.
- Psihološke teste (WISC II in Bayleyjeva lestvica zgodnjega razvoja) uporabljajo za ugotavljanje razvojnega zaostanka in pripravljenosti za vstop v šolo.

30) SPOMIN

- TRENUTNI SPOMIN
- KRATKOROČNI SPOMIN (15 – 40 sekund (5 – 9 enot))
- DOLGOROČNI SPOMIN (velik obseg, dolgo traja)
- Novorojenček ima razvite vse 3
- Raven odraslega, doseže med 10. in 12. letom
- Spomin postaja boljši zaradi: povečave njegovega obsega (starejši imajo boljši spomin, kot mlajši), otroci začnejo uporabljati bolj učinkovitejše spominske strategije, razvija se META spomin (razumevanje lastnega spomina) in vsebinsko znanje
- Pri 3. tednih ima otrok že spomin za predmete, pri 6. mesecih imajo že delovni spominž

31) TIPI OTROŠKEGA SPOMINA

- GENERIČNI SPOMIN (Se začne pri približno dveh letih in ustvari zapis večkrat ponovljenega dejanja brez podrobnosti o času in kraju. Vsebuje običajni potek dogajanj, ki se kar naprej ponavljajo. Ta spomin otroku pomaga vedeti, kaj lahko pričakuje v posamezni situaciji ali kako naj se vede.)
- EPIZODNI SPOMIN (Je zavedanje, da smo bili udeleženi pri določenem dogodku, na določenem kraju in ob določenem času. Mlajši otroci si bolj natančno zapomnijo dogodke, ki so novi in edinstveni. Ti spomini so začasni, če se dogodek večkrat ne ponovi.)
- AVTOBIOGRAFSKI SPOMIN (Vsebuje določene in trajne spomine, ki tvorijo človekovo osebno zgodovino. Za večina ljudi se ta spomin začne pri štirih letih, redko pa pred tretjim. Vsebina tega spomina je del epizodnega spomina; vanj se uvrstijo spomini, ki imajo za otroka poseben pomen. Te vsebine lahko priključimo še čez dvajset, štirideset let in več. Ena možnih razlag, zakaj se ta spomin pojavi tako pozno, je, da otroci v spomin ne morejo spraviti vsebine o samih sebi, dokler nimajo razvitega pojma o samemu sebi.

32) POJEM ŠTEVILA – do 4 naj bi znali šteti že pred prvim letom, do četrtega že poznajo besedo za primerjavo količin, do petega znajo šteti do 20 in poznajo relativne velikosti števil do 10. Pri 8 letu naj bi znali naglas seštevati in odštrevati, ne pa še po tihem v mislih. Na predoperativni stopnji naj bi vedeli da se število predmetov ne spremeni, tudi če jih premikamo.

5 načel štetja :

- 1) Načelo ena na ena (samo eno št. za vsak predmet ki ga vidiš)

- 2) Načelo ustaljenega vrstnega reda
- 3) Načelo irelevantnosti vrstnega reda (končni seštevek bo enak ne glede na to pri katerem predmetu začnemo šteti)
- 4) Načelo kardinalnosti (zadnja uporabljena številka je število vseh predmetov skupaj)
- 5) Načelo abstrahiranja (šest jabolk je enako šestim žlicam..števila pri vseh predmetih enaka)

33) POJEM PROSTORA IN ČASA

- Prostor: v zaznavno gibalnem obdobju se zaradi egocentričnosti orientira le na svoje telo. Na prehodu na predoperativno stopnjo uporablja predmete (za vrati, po ulici...) in začne zavzemati perspektive drugih (kaj vidim jaz, kaj vidiš ti). Za razvoj pojma prostora sta je pomemben otrokov jezikovni razvoj (v, pred, na, za...). Med 6. in 9. letom se orientirajo s pomočjo predmetov, preprostih zemljevidov in lastnih prostorskih predstav.
- Čas: v predšolskem obdobju si ga oblikujejo glede na zaporedje in trajanje dogodkov. Prej razumejo dele dneva (popoldne,..), kot dneve v tednu in prej razumejo včeraj kot jutri. 4letniki ne ločijo dogodkov, ki se bodo zgodili čez 1 teden, od tistih čez 4 mesece (to osvojijo pri 6. letih)

RAZVOJ GOVORA

34) POGOJI ZARAZVOJ GOVORA

Ustrezno razvita čutila, govorni organi, področja razvoj (miselni, zazanvani, spomin, pozornost), spodbudno okolje in zdrav živčni sistem.

35) PREDGOVORNA STOPNJA

- Jok, primarni jo (potrebe: hrana, spanec, bolečina in dolgčas)
- Gruljenje (preizkuša govorne organe) in vokalizacija (je univerzalna in prirojena, samoglasniki : aaaaaaaaaaaaa)
- Glasovno širjenje (2meseca) – otrok sposoben razlikovat, posnemati in zaznati glasove jezika ki ga obdaja in tudi ostalih jezikov
- Glasovno krčenje (začne se učenje jezika) – glasov le svojega jezika
- Čebljanje in bebljanje (6m) – naključno kombinira glasove in zloge, ki zanj nimajo pomena

36) STOPNJA PRAVEGA GOVORA

- Prva beseda (11 – 13m) – kombinacija glasov, ki ima nek pomen za otroka in jo otrok vedno uporablja za isto stvar ali osebo

- Samostalniki – preširok (dedi:vsí moški z brado) ali preozek (medo:samo njegov in noben drug) pomen
- Zaimki
- Glagol

- Besedni zaklad: **AKTIVNI**- besede, ki ji uporablja

PASIVNI- besede, ki jih pozna in razume a ne uporablja vseh

18m	40 – 50 besed
18 – 24m	GOVORNA EKSPLOZIJA iz 50 na 300 besed
3 leta	900 – 1000 besed
6 let	2600 besed

*proces hitrega preslikavanja: proces ko otroci osvajajo besede(1x ali 2x sliši in jo zna)

- Slovnica in skladnja

- Prvi stavki 12 – 18m (enobesedni stavki)
- Čedalje več besed na stavek
- Telegrafski govor (PIVOT besede(ključne..še, ni) + ODPRTE besede (besede s širšim pomenom (medo,muca)) = ni ni muce!)

2 – 3 let	Naraščanja veznikov in glagolov, vprašalne in nikalni stavki (intonacija)
3 leta	Dvojina, množina in preteklik
5 – 7 let	Govor podoben odraslemu

- Druge značilnosti razvoja govora: ZASEBNI (govor s samim seboj, polovica govora skoraj) in SOCIALNI govor (ko drugemu govorijo, prilagajanje poslušalcu pri 4.letih)
- Odložen razvoj govora (pri 3% otrok, na to vplivata dednost in spol (M!)), to ni zaostanek v razvoju in kasneje dohitijo svoje vrstnike)

37) DVOJEZIČNOST ali bilingvizem

- Simultana dvojezičnost (od rojstva odraščá dvojezično)
- Sukcesivna dvojezičnost (en jezik od rojstva, drugega pa nekje pred 12. letom)
- Dvojezičnost v adolescenci (med 12. In 16. drugi jezik)
- Pozna dvojezičnost (po 16. letu)

PREDNOSTI DVOJEZIČNOSTI	SLABOSTI DVOJEZIČNOSTI
• Znanje večih tujih jezikov je pomembno za komunikacijo v sodobnem svetu • Večja odprtost in strpnost • Hitrejše spoznavanje tujih kultur • Uspešnejše osvajanje znanj	• Govorne napake (ni nujno) • Mešanje jezikov med seboj • Napačen pristop staršev

38) OPISMENJEVANJE

- porajajoča se pismenost (3 – 4 let: pišejo črke in si izmišljuje njihov pomen, ne povezujejo jih z glasovi; 5 let: črke povezujejo z glasovi, ena črka je en glas, črke pišejo na isti način, jih obračajo in zrcalijo.
- METODE OPISMENJEVANJA

analitična	Najprej besede, nato razstavimo na črke
sintetična	Najprej črke, ji sestavljamo v besede
globalna	Besede ali daljša besedila -> sam dojema črke in besede

SOCIALNI IN ČUSTVENI RAZVOJ OTROKA

39) TEMPERAMENTA-področje osebnostne strukture!

- Dejavniki: dednost in okolje

40) NEW YORŠKA VZDOLŽNA ŠTUDIJA (Thomas in S Chess)

9-dimenzionalni model temperamenta & kompetente

RAVEN DEJAVNOSTI	Količina gibanja, razmerje med dejavnimi in nedejavnimi obdobji	Je veliko buden in malo spi
RITMIČNOST	Rednost v bioloških funkcijah (lakota, izločanje, spanje, budnost)	Zaspi za 2uri in spi 45min
ODKRENLJIVOST	Lakota s katero nepomemben D v okolju zmoti trenutno dejavnost	Če se igra s kocko in mu ponudimo meda, bo kocko pozabil
PRIBLIŽEVANJE/UMIK	Začetni odziv na nov D:otrok sprejme novo izkušnjo ali se ji umakne	Upira se novi hrani, umakne se od neznanih ljudi
PRILAGODLJIVOST	Lakota, s katero se otrok prilagodi spremembi okolja	Hitro e privadi novemu vrtcu
OBSEG POZORNOSTIIN VZTRAJNOST	Količina časa v katerem otrok sledi neki dejavnosti in z njo nadaljuje tudi ob prisotnosti motečih dejavnikov	Zelo dolgo se lahko sam zaposli z eno igračo, tudi če so okoli njega še druge
MOČ ODZIVANJA	Moč oziroma blagost otrokovega odzivanja	Tudi kadar je jezen, tega ne pokaže izrazito
PRAG ODZIVNOSTI	Moč D, ki je potrebna za otrokov odziv nanj	Zmoti in razdraži ga že najmanjši šum
KAKOVOST RAZPOLOŽENJA	Količina pozitivnega proti negativnemu razpoloženju	Je vedno nasmejan in dobrovoljen

41) Na podlagi tega sta napisala 3 tipe temperamenta otrok:

- LAHKO VZGOJLJIVI OTROCI 40% (pozitivna kakovost razpoloženja, nizka moč odzivanja, zelo prilagodljivi)
- TEŽAVNI OTROCI 10% (negativna kakovost razpoloženja, neprilagodljivi, duševno zdravje je večkrat ogroženo)
- POČASNI OTROCI 15% (težko se prilagajajo, imajo nizko moč odzivanja)
- 45% neopredeljeni

42) MODEL UJEMANJA SOCIALNEGA OKOLJA S TEMPERAMENTOM

Pomembno je zavedanje, da otroci s svojimi načini čustvenega odzivanja in vedenja, torej temperamentom, dejavno sooblikujejo odnos z okoljem in tako skupaj z vplivi okolja določajo svoj osebnostni razvoj. Ključno pri tem je ujemanje temperamenta z zahtevami,omejitvami, in spodbudami socialnega okolja.

»Da bi starši ustvarili tako ujemanje, naj bi otroku oblikovali okolje, ki ustreza njegovim temperamentnim značilnostim, in pri njem sočasno ter postopno spodbujali tiste vzorce vedenja, ki bi bili v njegovem okolju bolj prilagojeni, kot trenutno so.«

Vzgoja otrok s težavnim temperamentom je za starše običajno večji izziv kot če imajo lahko vzgojlivega otroka. Zamislite si situacijo v kateri se socialno okolje v katerem živi Luka iz zgornjega primera ne ujema z njegovim temperamentom. Pojasnite kako bi se tokazalo, kakšne bi bile reakcije njegovih staršev.

43) NAVEZANOST – močna čustvena vez med dvema osebama

44) STOPNJE NAVEZANOSTI

Pred navezanostjo	Do 6. tedna	Niso še navezani, čeprav prepoznajo glas in vonj matere
Oblikovanja navezanosti oz. stopnja nespecifične navezanosti	Do 8. meseca	Intenzivneje se odzivajo na eno ali dve osebi, ob ločitvi od njih pa še vedno ne protestirajo
Jasna ali specifična navezanost	Do 1,5 – 2. leta	Izražajo strah pred ločitvijo, v prisotnosti navezane osebe vzdržujejo bližino, separacijska anksioznost
Oblikovanje vzajemnega odnosa	Od 1,5 – 2. leta naprej	Separacijska anksioznost upade

45) RAZISKAVA >>TUJA SITUACIJA<< (M. Ainsworth)

Testator, otrok in starš :

Potek "tuje situacija" oz. tipi navezanosti	Testator enemu od starše in otroku predstavi igralnico in jo nato zapusti	Starš sedi v igralnici, otrok se igra	Testator vstopi v igralnico in sede k staršu, pogovarjata se	Starš zapusti igralnico. Testator se odziva na otroka in ga po potrebi tolaži	Starš se vrne, pozdravi otroka in ga potolaži če je potrebno. Testator odide.	Starš zapusti igralnico	Testator se vrne v igralnico in tolaži otroka	Starš se vrne in pozdravi otroka, ga potolaži če je potrebno in poskuša zbuditi zanimanje za igro
Izogibajoči se tip	Dejavnosti teh dojenčkov je podobna ne glede na situacijo: ob prisotnosti osebe, na katero so izogibajoče navezani, ko so sami ali ko so v interakciji z neznano osebo			Ne kažejo znakov močnega vznemirjenja ob ločitvi od osebe. Ob snidenju ne kažejo posebnih znakov veselja, pogosto se upirajo stiku z njo.				
Varni tip	Z osebo na katero so navezani, iščejo telesni ali očesni stik, z njo intenzivneje navezujejo komunikacijo in so v odnosu bolj samoiniciativni kot z neznano osebo. Ob prisotnosti te osebe veliko bolj samo stojno raziskujejo in se ukvarjajo s predmeti			Ob ločitvi so prizadeti – jokajo. Težijo za osebo, na katero so navezani. Ob vrnitvi so veseli, ponovni ločitvi se upirajo.				
Upirajoči se oz. ambivalentni tip	Kažejo manj dejavnosti, kot varno in izogibajoče se navezani v vseh situacijah.			Včasih jokajo ali drugače protestirajo še pred ločitvijo od osebe na katero so navezani, do neznanee osebe kažejo vidno nelagodje in so zelo previdni. Ko se oseba na katero so navezani vrne, se do nje vedenje ambivalentno – izmenično iščejo stik z njo in se ji upirajo, težko jih je potolažiti.				
Dezorganizirani tip	Izražajo več ogroženosti, kar se odraža predvsem v njihovem nepredvidljivem in ekstremnem vedenju v vseh situacijah.			Ob ponovnem snidenju z osebo se vedejo zmedeno in nepričakovano (začnejo jokati, ko že ustvarijo vtis da so potolaženi, ali pa se igrajo in nenadoma otopijo)				

46) VEDENJE OSEBE NA KATERO JE OTROK NAVEZAN

- Izogibajoči se tip: odklanjanje telesnega in očesnega stika, izražanje negativnih čustev, relativna neodzivnost, nezainteresiranost za otroka
- Varni tip: odzivnost, občutljivost, pozornost, naklonjenost, odgovornost za otroka
- Upirajoči se tip: nedosledno odzivanje, neobčutljivost, naklonjenost, motečnost, pretirana spodbuda
- Dezorganizirani tip: neodzivnost, zanemarjanje, zloraba

47) POVEZANOST Z MISELNIM RAZVOJEM

* otroci, ki kažejo znake varne navezanosti, so pokazali več radovednosti, vztrajnosti, zanimanja in uživanja pri reševanju problemov. Pri igri so izbrali simbolično igro in igro vlog...

POVEZANOST S SOCIALNIM RAZVOJEM

*otroke, ki kažejo varni tip navezanosti, so vzgojiteljice označile kot empatične, bolj iniciativne in odzivne v medsebojnih odnosih, pogosteje naj bi kazali pozitivna čustva,...

48) ČUSTVA so duševni procesi

Delimo jih na

- Osnovna (se pojavijo že zgodaj po rojstvu- neposredno jih opazimo na obrazu - zanimanje, veselje, jeza, presenečenje, strah, žalost)
- Kompleksna (DIADE- ljubezen= veselje + sprejemanje, TRIADE- ljubosumje= veselje + sprejemanje + strah)(potekajo najkasneje, pojavijo se po 2.letu, to so čustva samozavedanja (razvoj mišljenja + razvoj pojma samega sebe + razumevanje odgovornosti za dejanja)(so negativna-sram, krivda, zavist, ljubosumje & pozitivna-ponos)

49) OSNOVNA ČUSTVA:

- Veselje (socialni, zvočni, vidni, tipni D), nasmeš (6 tednov: socialni nasmeš)
- Jeza - frustracija (odnos staršev, ko ne doseže svojega)
- Žalost (ob pomanjkanju stika s skrbnikom s katerim je imel lep odnos)
- Strah

PRVI TEDEN	Z jokom pokaže vznemirjenje
1. MESEC	Pokaže vznemirjenje, pozno popoldne in zvečer je lahko razdražljiv
2. MESEC	Pokaže zadovoljstvo. Ko vidi igračo se rahlo vznemiri, pojavi se socialni nasmeš
3. MESEC	Pojavita se dolgočasje in razburjenje
4. MESEC	Se na glas smeji. Joka redkeje. Se oglašča ko uživa. Začetki znakov jeze
5. MESEC	Po navadi radosten in zadovoljen, včasih frustriran, glavo obrne stran od hrane ko je noče. Znaki previdnosti pred neznanci se začnejo kazati.
6. MESEC	Čustva se povezujejo z drugimi, ko se mami smeji se tudi otrok. Strah in jeza se pojavita (ali malo kasneje)
7. MESEC	Strah in jeza + kljubovanje, naklonjenost in plahost se pojavijo
8. MESEC	V čustvenih izrazih se pojavi preveč individualnosti
9. MESEC	Če ga oviramo, pokaže negativna čustva, ko ni zadovoljen, se namršči, ko je utrujen išče tolažbo, lahko se ponovno pojavi nočno jokanje. Strah pred tujci.
10. MESEC	Močna pozitivna in negativna čustva
11. MESEC	Večja raznolikost čustev. Temperament je opaznejši
12. MESEC	Če mu nekaj ne paše, joče. Znaki ljubosumnosti, smeje se lastnim pogruntavščinam, ko hodi se pobaha
15. MESEC	Več nihanj razpoloženja. Do vrstnikov bolj čuteč, ko je umazan ni zadovoljen.
18. MESEC	Lahko je trmast in nemiren. Včasih izbruhne togote, včasih plah. Pokaže sram
21. MESEC	Trudi se obvladati negativna čustva. Lahko je malenkosten in natančen
24. MESEC	Lahko je nasprotujoč, a tudi ustrezno skesan. Odziva se na čustva drugih.
30. MESEC	Začenja kazati sram in osramočenost
36. MESEC	Pokaže ponos in krivdo
48. - 60. MESEC	Veliko bolje razume in uporablja družbena pravila izražanja čustev
72. MESEC	Začenja razumevati kako se lahko hkrati pojavita dve čustvi

50) STRAH je neprijetno čustvo, ki se pojavi ob občutku ogroženosti (lahko je ovira, ali varovalo!)

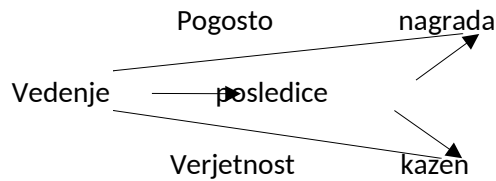
Dejavniki: spol, starost, inteligentnost, socialno-ekonomski status in zdravstveno stanje

51) NAUČEN STRAH

- Klasično pogojevan (brezpogojni D brezpogojni odziv
(glasen zvok..prirojeno..strah - ob miški)

To so 6krat ponovili in postal je:
 Pogojni D pogojni odziv
 (miška..strah)

- Instrumentalno pogojevan

- Modelno učenje
 - 1.stopnja: zaznava
 - 2.stopnja: sprejme / osvoji
 - 3.stopnja: ponavlja
(otrok opazi da je očeta strah zobarja, zato se ga tudi on boji)

PRIROJEN STRAH - že od rojstva - močni D (pok, svetloba...)

52) RAZVOJ STRAHU

- Do 6m (otroci ne kažejo strahu pogosto..premalo izkušenj) - le močni D
- Od 6 - 12m (strah pred globino, neznana igrača ali obraz in separacijska anksioznost)
- Od 1 - 3 leta (narašča število in intenzivnost strahov, strah pred temo)
- Od 3- 4 leta (ločitve od staršev, teme, glasnih zvokov, majhnih živali)
- Od 5 - 6 leta (teme, sanj, domišljjskih bitji, neviht, ločitve od staršev)
- Po 6. letu (začnejo strahovi upadat.. izkušnje + miselni razvoj)

53) OBLIKE POMOČI OTROKOM

*spodbujanje soočanja se s strahom, nadzor situacije, razlaga pojava, uporaba igre, modela, načrt vedenja, čustvena tolažba

54) STRAH PRED LOČITVIJO (separacijska anksioznost)

- Je razvojen strah(se pojavi z razvojem in z njim upade)
- To je stopnja specifične navezanosti
- Pojavi se pri 8m, do 15 narašča, po 18m upade

55) POMOČ OTROKOM PRI SEPARACIJSKI ANKSIOZNOSTI

- Razvojen strah (ni stvar razvjenosti) - kuku igra, skrivalnice, manjše ločitve..
- Ritual poslavljanja

56) AGRESIVNOST (je lastnost posameznika, agresija pa je vedenje)

telesna	Besedna
aktivna	Proaktivna
posredna	Neposredna
Sovražna	instrumentalna

57) DEJAVNIKI ZA AGRESIJO:

- starost otroka
- spol
- frustracijska toleranca (višja kot je, manj je agresivnosti)
- agresiven model

- odziv staršev na agresivnost
- družinsko okolje

58) NAČINI ODZIVANJA

- Vzpostavimo preventive
- Ostanemo mirni
- Uporabimo empatijo (poskusimo se v njega vživeti)
- Pogovorimo se z otrokom (mirno, na njegovi višini, ko se umiri)
- Uporabimo strategije pomirjanja (objem, preusmeritev pozornosti...)

59) ČUSTVENE POTREBE

- Po izkazovanju in prejemanju ljubezni
- Po varnosti
- Po uspehu
- Po spoštovanju in priznavanju
- Po koristnosti
- Po osamosvajanju
- Po disciplini in omejitvah
- Po tekmovanju
- Po družbi in samoti
- Po doživljanju radosti in smeha
- Po vzoru
- Po izražanju agresivnih teženj pri nekaterih odnosih
- Po učenju obvladovanja neizogibnih konfliktov in spoprijemanju z občutki razočaranja (primer za vsako!)

60) TRMA IN IZBRUHI TOGOTE

- Vedenjski znaki (metanje stvari, metanje ob tla, cepetanje, udarjanje, lasanje, brcanje, kričanje, grizenje...)
- Pojavi se v obdobju malčka (2 – 3 leta)

61) STOPNJE IZBRUHA TRME

1. Pred izbruhom trme
2. Izbruh trme
3. Stopnja "ohladitve"

62) RAZLOGI ZA TRMO IN IZBRUHE TOGOTE

- Razvojne značilnosti malčka

63) NAČINI ODZIVANJA NA OTROŠKO TRMO

- Ostanemo mirno
- Uporabimo ustrezno strategij (ignoriranja, preusmerimo pozornost, odstranimo otroka na samo, prestavimo spopad, tesen objem)
- Preventiva
- Poskrbimo za varnost

64) RAZVOJ SAMOPODOBE IN IDENTITETE

- ◆ TEORIJE:
 - * VEDENJSKI PRISTOP (okolje! S svojimi nagradami in kaznimi oblikuje otrokovo identiteto in samopodobo)(vedenjski pristop ne predvideva stopenj v razvoju samopodobe in identitete)
 - * PSIHOANALITIČNE
 - ➔ Freud - deli duševnost na ZAVEDNO in NEZAVEDNO

- deli osebnost na

- ID (ono) – načelo ugodja
- EGO (jaz) – princip realnosti
- SUPEREGO – princip občutka krivde, moralna načela

- razvoj osebnosti (5osebnostnih stopenj, LIBIDO! -> erogena
cona!)

	STOPNJA	LIBIDO	ZNAČILNOSTI
1	oralna stopnja	področju UST	1. leto; grizenje in sesanje
2	analna stopnja	področje ANUSA	2. leto; potrebe izločanja (jih že kontrolira, prvič pravila)
3! !	falična stopnja	področje SP. ORGANOV	3.-5. leta; zanimanje za razlike med spoloma, raziskovanje spolnih organov, Ojdipov kompleks
4	zatenjena stopnja	libido miruje (šola!)	7.-11. leta
5	genitalna stopnja	spolni odnosi	11let; dalje, vzpostavljanje intimnih zvez

➔ Eric Erikson – teorija psihosocialnega odnosa

- Vsak gre čez vse stopnje
- Razvoj odvisen od razrešitve

STAROSTNO OBDOBJE	PSIHOSOCIALNA KRIZA	USPEŠNA RAZREŠITEV	NEUSPEŠNA RAZREŠITEV
PRVO LETO	Zaupanja/nezaupanje	Temeljni občutki varnosti, zaupanje	Tesnobnost, nezaupljivost, pomanjkanje samozaupanja
DRUGO LETO	Samostojnost/dvomljivost vase, sram	Zaupanje v svojo zmožnost nadzora lastnega telesa in obvladanje pravil	Občutki nezmožnosti nadzora nad dogajanjem
TRETJE DO PETO LETO	Pobuda/ občutki krivde	Zaupanje vase kot pobudnika in ustvarjalca	Občutki krivde, pomanjkanje želje po uveljavitvi svojih zamisli
ŠESTO LETO DO ADOLESCENCE	Podjetnost/manjvrednost	Občutek obvladovanja temeljnih intelektualnih, telesnih in socialnih veščin	Pomanjkanje samozaupanja in občutki neuspeha
MLADOSTNIŠTVO	Jasna identiteta/zmedena identiteta	Jasna podoba sebe kot enkratne osebnosti	Nejasno in spreminjajoče se doživljanje sebe, deli jaz niso povezani
ZGODNJA ODRASLOST	Intimnost/izolacija	Zmožnost zbližanja in zaupanja drugim	Občutek osamljenosti, zanikanja potrebe po bližini
ZRELA ODRASLOST	Ustvarjalnost/ stagnacija	Osredotočenost na družino, družbo, bodoče generacije onstran sebe	Razvajanje samega sebe, pomanjkanje usmerjenosti v prihodnost
STAROST	Integriteta ega / obup	Temeljno zadovoljstvo z življenjem, občutek izpopolnjenosti	Razočaranje, občutek ničevosti življenja

65) RAZVOJ POJMA SPOLA

- TEORIJE UČENJA IN SOCIALNEGA UČENJA razlagajo razvoj pojma spola in spolnih vlog kot naučeno vedenje, pri čemer gre za običajna načela učenja.

-

Področja socializacije	Ugotovitve o različnih oblikah vedenja staršev glede na spol
Izbira igrač	Stereotipne igrače
Stil igranja	Dečke spodbujajo k aktivnemu in gibalnemu igranju, deklice k umirjenemu
Zaupanje	Do drugih naklonjenemu vedenju, pomoči in odzivnosti bolj spodbujajo deklice
Agresivno vedenje	Bolj tolerantni pri dečkih
Čustva	Bolj odprti za čustva in čustvovanja pri deklicah
Nadzor	Besedne in fizične prepovedi večkrat uporabljajo pri dečkih

- SPOZNAVNA RAZVOJNE TEORIJE
 - * Spolna identiteta (18m - 4l) - Ali si deček.? JA
 - * Spolna stabilnost(po 3.-4.letu)-Kaj si bil/kaj boš ko boš velik? FANT
 - * Spolna stalnost (po 6.-7.letu)-Ali bi bil našminkan fantek še fantek? JA

- TEORIJE SPOLNIH SHEMA glede na razlike med spoloma sam ugotovi spolno pripadnost, skozi 3 stopnje:
 - * Prek opaznih značilnosti (deklince se igrajo s punčkami, dečki imajo kratke lase)
 - * Povezujejo različne značilnosti spola (med 4.in 6.letom) - otrok se igra s punčkami, je punčka in zraven poveže še druge značilnosti tega spola
 - * V celoti oblikovan pojem spola (po 8.letu)

66) EMPIRIČNI PODATKI O RAZVOJU POJMA SAMEGA SEBE IN SPOLNE IDENTITETE

- Sposobnost prepoznavanja lastne podobe v ogledalu je mejnik v razvoju!
- Preizkus s šminko: otroka po ličkih s šminko in opazujemo, če se prepozna v ogledalu bo začel brisati šminko, če ne, ne. (prepoznajo se že pri 15m in poskušajo piko odstraniti)

67) SAMOPODOBA je organizirana celota lastnosti, stališč, sposobnosti itd., ki jih posameznik pripisuje samemu sebi.

68) POZITIVNA SAMOPODOBA

- * Pomaga pri soočenjih z izzivi v okolju
- * Olajšuje reševanje konfliktov
- * Prispeva pri upiranju negativnem vplivom okolja
- * Vedenjski znaki: pripravljenost na sodelovanje, na delitev z drugimi, sposobnost sprejemanja nasvetov, zadovoljstvo s sabo in želja po doseganju

NEGATIVNA SAMOPODOBA

- * Dojemanje izziva kot vira stresa, tesnobe in frustracij
- * Depresivnost
- * Pasivnost, izključevanje iz socialne okolice
- * Okrnjena zmožnost za spopadanje s težavami in reševanjem problemov
- * Vedenjski znaki: negativno vedenje, nenehno samopodcenjevanje, občudovanje brez tekmovanja, šibko prizadevanje za vzgojiteljevo pozornost, pretirano kritiziranje in zaskrbljenost zaradi mnenj vrstnikov

69) 6 PRVIN SAMOPODOBE (YOUNGS)

- Občutek fizične varnosti (vzgojitelj ga ščiti pred škodljivimi osebami)
- Občutek čustvene varnosti
- Občutek identitete (otrok spozna samega sebe, potrebno razvijati KDO SEM!?)
- Občutek pripadnosti
- Občutek kompetentnosti (izpostavljam področja, v katerih je dober)
- Občutek poslanstva (otrok si postavi realne cilje in jih doseže)

70) MORALA: del kulturnovrednotnega sistema, ki ga sestavljajo načela in pravila, ki naj bi uravnavala človekovo življenje v družbi in kriterij za vrednotenje človekovih dejanj.

71) TEORIJA JEANA PIAGETA: stopnje moralnega presojanja

- Predmoralna stopnja (zgodnje otroštvo, malo zanimanja ali zavedanja pravil)
- Stopnja moralnega učenja (6-10let, močno zanimanje za pravil, ki jih postavlja avtoriteta, pravila so nespremenljiva, "občutek takojšnje pravičnosti"- narediš nekaj dobrega, se ti dobro povrne.
- Stopnja moralne vzajemnosti (okoli 11.leta, razumevanje družbenih pravil kot dogovorov, razumevanje, da poslušnost avtoriteti ni niti nujna niti vedno zažehena, upoštevanje motivov in čustev oseb, verjamejo v enakopravne pravice ljudi

72) TEORIJA LAWRENCA KOHLBERGA: teorija moralnega presojanja

!glede na moralno dilemo (zdravnik...)

- * Prekonvencionalna stopnja (nadzor vedenja zunanji, presojanje glede na velikost posledic, kazen, zadovoljitev(večina svojih, včasih pa tudi od drugih) potreb) – PROTI: zdravnik bi bil zelo kaznovan
- * Konvencionalna stopnja (nadzor vedenja zunanji, presojanje glede na odobravanje/neodobravanje družbe, glede na motiv in kritičnost ali zakone) – PROTI: zakon je jasen(premočna doza je umor)
- * Postkonvencionalna stopnja (nadzor vedenja notranji, presojanje glede na zakone, a na njih gledamo kritično) – ZA: zakon to prepoveduje, a s tem se bo ženska rešila vseh muk.

(ni nujno da posameznik doseže najvišjo stopnjo, nekateri menijo da Kohlbergov vzorec ni bil primeren(moški, višji sloj, belci)

RISBA

73) STOPNJE OTROŠKE RISBE

- * Čečkanje oz kinestetične risbe (1 – 3 leta)
- * Simbolna stopnja risanja
 - Predshematska stopnja (3 – 6 let)
Grobe in enostavne oblike, enake sheme za različne predmete, naključni realizem, intelektualni realizem(rentgenska slika)
 - Shematska stopnja (6 – 9 let)
Realistične podobe, vnaprejšnja predstava o tematiki, prikazovanje prostora z osnovno črto, dinamizem(gibanje v risbi), kritičnost do izdelka (poenostavijo, izpustijo)
- * Stopnja realističnega risanja (9 – 11 let)
 - Želja po natančnem prikazovanju sveta, pomembna izbira barv, podrobnosti, ptičja perspektiva, risanje po načrtu stipa

!velike razlike v starosti!

*človeška figura(1. čečkanje, 2. glavonožci (2 – 4 let), 3. prehodna oblika, 4. konvencionalna človeška figura (5 – 6 let))

74) VLOGA ODRASLEGA

- Zagotovimo čas, prostor, material
- Zgled!
- Ne silimo

ODNOSI Z VRSTNIKI

75) ODNOS S SOROJENCI

Ob prihodu sorojenca: stres, nasilje do novorojenčka. Od 18m naprej razreševanje konfliktov s sorojenci. Sorojenci istega spola so si bližje.

76) ODNOS Z VRSTNIKI

Zanimanje za druge že v prvih mesecih življenja. Pomembnost posnemanja, povečuje so število konfliktov (+število uspešno razrešenih konfliktov).

V prijateljstvu zagotovimo potrebe po igri, zabavi, uveljavljanju, ljubezni,... do 3. leta dojema prijateljstvo nekaj povezano s trenutno situacijo oziroma izmenjavo igrač. Pri 4. letih uporabljajo izraz najboljši prijatelj. KLIKA:zaprti vrstniška skupina. IMAGINARNA PUBLIKA v puberteti.

77) PROSOCIALNO VEDENJE

Vsako prostovoljno vedenje, namenjeno pomoči drugim. Bistveni element je ALTRUIZEM (vedenje, katerega namen je pomagati drugim, brez povračila)

78) PROINDIVIDUALNO VEDENJE

Vedenja s katerimi si posameznik prizadeva doseči dobiček zase. Nasprotna prosocialnemu.

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

79) POSTOPEK USMERJANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

- Otroci s PP so: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govornimi motnjami, gibalno ovirani otroci in otroci z motnjami vedenja in osebnosti + dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, učenci z učnimi težavami in nadarjene učence.
 - Zakonsko podlago najdemo v ZAKONU O VRTCIH, ZAKONU O OSNOVNI ŠOLI in v ZAKONU O USMERJANJU OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI
 - Vzgoja in izobraževanje otrok s PP poteka po naslednjih načelih:
 - ❖ Enakih možnosti h hkratnim upoštevanjem različnosti otrok
 - ❖ Ohranjanja ravnotežja
 - ❖ Vključevanja staršev
 - ❖ Pravočasne usmeritve
 - ❖ Celovitosti in kompleksnosti
 - ❖ Individualiziranega pristopa
 - ❖ Interdisciplinarnosti
 - ❖
 - Programi: PRILAGOJENO IZVAJANJE vzgoje in izobraževanja & PRILAGOJENI PROGRAMI vzgoje in izobraževanja
1. Pisno zahtevo vložijo starši (ali polnoletna oseba zase) za program PP (lahko tudi vrtec, socialna delavka, šola,.. če menijo da je potrebno)
 2. Zavod RS ugotovi ali je postopek potreben ali ne
 3. Vrtec/šola mora najkasneje v 30 dneh po vključitvi otroka s PP izdelati individualizirani program vzgoje in izobraževanja (za pripravo in spremljanje le tega, ravnatelj oz. vodja določi posebno skupino strokovnih delavcev)
 4. Med šolskim letom se program po potrebi prilagaja
 5. Za načrtovanje in spremljanje izvajanja programa skrbi skupina v sodelovanju s starši

80) SKUPINE OTROK S PP V PREDŠOLSKI VZGOJI

- Zagotovljeno mu mora biti polno in aktivno sodelovanje z drugimi otroki
- Delo z otrokom s PP zahteva specifične pristope, ki izhajajo iz otrokovih sposobnosti in potreb
- Usmerjenost je v otrokove pozitivne lastnosti in njegove sposobnosti
- Omogočamo mu razvoj pozitivne samopodobe
- Omogočen mu mora biti dostop do raznovrstne ponudbe materialov in sredstev
- Pomagamo mu da se vključi med vrstnike
- Otrok s PP ne stigmatiziramo- ne opozarjamo na njegovo drugačnost!
- Deležen mora biti dodatne strokovne pomoči

81) VZGOJITELJ STARŠE:

- Seznanja o počutju in napredku otroka
- Seznanja z vsakim napredkom in poudarja otrokove pozitivne lastnosti
- Opozarjajo pred prekomernim učenjem otroka
- Jim svetujejo
- Spodbujajo k aktivnem sodelovanju in ustrezni komunikaciji z otrokom
- Sodelujejo pri izobraževanju staršev otrok s PP

82) VKLJUČEVANJE OTROK S PP V VRTEC

- Pogosto to označujemo z besedo INTEGRACIJA
- Intenzivno mora biti sodelovanje s starši otroka s PP
- Skupino je potrebno pripraviti na prihod takega otroka

Pozitivne izkušnje	Negativne izkušnje
Otrok s PP ostale otroke posnema in se tako uči	Vzgojitelj nima dovolj časa da bi se ustrezno posvetil otroku s PP
Otroci brez PP se zgodaj navadijo na drugačnost in postopoma razvijejo pozitiven odnos do nje	Nekateri vzgojitelji niso dovolj usposobljeni za delo z otrok s PP
Staršem je spoznanje da se njihov otrok s PP lahko vključi v dnevno rutino ostalih otrok, v tolažbo	